

videbegær vil altid opstå over for det sjældne og ukendte og sætte en tankerække i gang, der kan føre til gode resultater, og det kan ikke afvises, at det thaumatologiske altid har spillet ind, når en samling skulle grundlægges. Da J. A. Trøstrup i slutningen af forrige århundrede samlede ind til Herning Museum, tog han alt med, som havde lidt besynderligt ved sig, og hans efterfølger H. P. Hansen fik et ikke ringe arbejde med at udskille alt det ligegyldige. Noget forsvar på dette punkt behøver grundlæggeren af dansk museumsvesen ikke.

Det thaumatologiske kan endnu i vore dage ikke undværes på noget museum, selv om det nu fremtræder i en ændret og forfinet form. Når Københavns Bymuseum samler på Søren Kierkegaards møbler, og museet i Odense gemmer H. C. Andersens personlige sager, er det ikke, fordi disse ting kan oplyse noget om verdensgeniet hos den københavnske husekræmmerens søn eller proletardrenge fra Odense, men fordi hjertet brænder efter »at kjende ham ret privat«, som J. L. Heiberg udtrykker det i »En Sjæl efter Døden«, og det må stå for denne åndsaristokrats egen regning, at disse ord udtales i hans særlige helvede.

H. D. Schepelern viser, at hovedparten af Ole Worms samling hørte under naturvidenskaben, fordi hans interesser mest gik i denne retning, men at bestanden af historiske og etnografiske sager efterhånden voksede stærkere, og måske kan man tage det som bevis for, at hans opmærksomhed lidt efter lidt mere blev draget mod disse ting. Kun lidt er bevaret af dem. Blandt de tabte sager kan fremhæves den middelalderlige foldestol, der er gengivet på billedet af hans museum og to middelalderlige stamper til gildesegl, for hvis be-

skrivelse man desværre udelukkende må bygge på hans omtale. Men også de naturvidenskabelige afsnit kan opregne genstande af historisk værdi. Det gælder f. eks. om terra sigillata, der under forskellige navne havde et stort ry som lægemiddel og endnu i forrige århundrede blev anvendt i folkemedicinen. Farmacihistorisk har stoffet en ikke ringe betydning, og prøver på det er bevaret i stort omfang. Man anså det for en virksom modgift, og for at overbevise sig herom lod en tysk fyrste en dødsdømt forbryder fylde med gift og derefter indtage en dosis terra sigillata. Det ulykkelige menneske kom sig (J. W. S. Johnsson i Danske Studier 1921). Beretningen viser, at eksperimenter ikke var fremmede for Ole Worms tid, selv om det nævnte forekommer nutiden noget hårdhændet. Et moderne forsøg på at indtage terra sigillata af den varietet, der kaldtes axungia lunae (månefedt), viste, at midlet var uden smag og vel også uden virkning.

H. D. Schepelerns disputats vil sikkert vise sig at være af grundlæggende betydning for studiet af de ældste danske museers historie. Den hæver sig højt over de tidligere behandlinger af emnet ikke alene ved sin detalrigdom, men især med den klarhed, hvormed den opstiller og forsværer sin opfattelse. Som forfatteren har for skik, er værket udstyret med fyldige registre, og illustrationerne tilfredsstillende alle krav.

Helge Søgaard

Knud Prange: Bol og By. Bog over avlingen til Vær præstegård 1771-1780. (Meddelelser fra Landbohøjskolehistorisk Selskab 6, 1972).

Sognepræst Jens Schmidt, der i 1771

fik det fede kald Vær-Nebel ved Horsens, var en mand med mange talenter, som ikke blev gravet ned, men frugtbargjort i rigt mål. Ved sin skrivepult præsterede han det ypperlige, hvad skønskrift og ornamentering angår og det usædvanlige at føre en yderst detaljeret bog over avlingen til præstegården 1771–80. Det er et i egentligste forstand jordbundet værk af en ægte rationalistisk præst, som med liv og sjæl går op i alle sider af præstegårdens drift. I haven dyrkes der røde og gule kartofler, kommen og abrikoser, og der hjemforskrives vinstokke fra Lybæk; men der bliver også indrettet en »skueplads« uden for storstuen til at drikke the på, og neden for bliver geheimerådens og fruens navnetræk anlagt i buxbom. Biavlens spillede en vigtig rolle, og præsten gik over til at bruge »nyemodige todækker-kuuber«. Men selve landbruget er selvfølgelig hovedsagen, og her kan vi i alle detaljer følge med til pløjning og såning, tørveskæring og høbjergning, kornhøst og tærskning – alting med omhyggelig angivelse af tid, sted, udbytte og forbrug. Det samme gælder husdyrene – de er der lige fra rytterhesten til 54 rdl. og til den enkelte gås eller bisværn. Og det var en stor husholdning; i november slagtede man 30 gæs og 6 svin. Svinene var kommet »på skoven« i oktober og kom hjem midt i november. Præstefruen stod ved sin mands side, men var han alligevel ikke den dygtigste – eller var den blommede ko den bedste? »13. dec. 1780 solgte min kone den blakkede ko for 6 daler, 15. dec. solgte jeg selv den blommede ko for 7 daler«.

Bogen er et usædvanligt stykke landbrugs- og kulturhistorie; der kan givetvis gøres mange interessante iagttagelser vedrørende landbruget og

dets afkastning, landhusholdning, havebrugshistorie m. v. Udgangen er forsynet med en velskrevet og velorienterende indledning og ordliste bag i, men man savner et oplysende noteapparat.

Paul G. Ørberg

Harald Langberg: Dødens Teater. Revolutionen 1772. (Gyldendal, 1971). 128 s.

Forf., der er overinspektør ved Nationalmuseet, har udarbejdet sin bog efter at de originale aktstykker i kongehusets arkiv om dronning Caroline Mathilde i 1966 blev offentligt tilgængelige. En anden motivering for at udsende en ny bog om Struensees fald er, at »den offentlige moral« er ændret derhen, at man kan skrive om de intimere detaljer i forholdet mellem dronningen og Struensee. At bogen samtidig kommer til at fungere som en jubilæumsbog, vil hverken være ukært for forf., forlag eller publikum.

De papirer, der nu er blevet tilgængelige, kaster især lys over dronningen og hendes forhold til Struensee, således som det blev gjort til genstand for »inkvisitions-kommissionens« efterforskning. Det er et rystende billede, der tegnes af, hvordan den purunge, temperamentsfulde og godhjertede, men naive dronning interneredes på Kronborg, hvor hun med alle midler – legemlig tortur undtaget – blev lokket, truet og narret til at tilstå sit forhold til Struensee. En tid lang lykkedes det endog kupregeringen at forhindre hendes korrespondance med sin bror, den engelske kong George III; særlig hjerteløs var den brug, der blev gjort af hendes børn i det politisk/revolutionære pokerspil. Hele tiden, mens hun opholdt sig på Kronborg, opretholdt man imidlertid den